

Gösta Johansson

För alla oss som haft förmånen att få handla hos Aug. Johnsons järnhandel är Gösta Johansson en välkänd gestalt. Med sitt formidabla minne, inte minst för siffror, imponerade han stort – och gör fortfarande. En järnhandel omfattar ett väldigt sortiment och har många artiklar och dimensioner att hålla reda på.

Gösta, som är född 1907, kommer från Vollsjö, där Fritiof Nilsson-Piratens far Johan var stins. Att han kom att hamna i Sölvesborg beror mest på att han hade tillgång till motorcykel och Sydsvenskan! Men låt oss inte gå händelserna i förväg.

Han började i speceriaffär 1921 i Vollsjö, men flyttade snart över till järnaffär – det fanns två stycken i Vollsjö på den tiden. Efter ett par år flyttade han till Anderslöv och så blev det exercis i Tomellilla, i "Rullförringsområde nr 4". Man hade där registerkort på värnpliktiga och deras mönstringsbok skulle kontrolleras och justeras årligen. Där fanns en överstelöjtnant, en sergeant och så Gösta som knekt i trekantig hatt. Han hade 25 öre om dan och 10 öre för småpersedlar som han fick hålla själv. Kronan höll bara byxor, kavaj och hatt.

1927 kom Gösta åter till Vollsjö och började i Åkessons järnaffär. Han var med och bildade Vollsjö idrottsförening och blev kassör där. Ordföranden var urmakaren Yngve Pettersson, vars son Nils Yngvesson sedermera blev en känd politiker i Malmö. När Fritiof Nilsson-Piraten kom hem från studierna i Lund, gick han alltid upp till målarverkstaden som Göstas far hade, där skulle det drickas bier. Målarverkstan låg på andra våningen i ett souterränghus. Undertill hade Ola Flygare haft sitt stall.

– Ola är förebilden för patron Esping i Piratens *Bock i örtagård*. Ola hade många gårdar, han började med att sälja sill på rullebör, köpte sen häst men han kunde varken skriva eller läsa. Han var kyrkvärd och hade blivit det ungefär på samma sätt som i romanen. Han hade stora hundar, grand danois, och kom ridandes med blanka stövlar, rutiga byxor och tropikhjälm. Hundarna gick inte längre än till frambenen på hästarna. När vi inte hälsade, undrade han om vi hade ägg i mössan. Men bockade vi rejält stack han handen i fickan och tog en näve ettöringar och kastade till oss.

– Det fanns många Flygare i trakten, stora, svartmuskiga och kraftiga karlar. Anders Flygare körde mjölken, men hämtade också brännvin i Lövestad, men tog inte betalt utan fick en och annan hutt i stället. Så han blev på snusen och låg bak i vagnen, men det visste bönderna. Hästen gick själv och stannade vid mjölkaborden. Då tog de sina kärl och smackade på hästen så den gick till nästa bord.

Från Vollsjö till Sölvesborg på motorcykel

– Men jag kände behov av att röra på mig, det kunde inte hålla med två järnaffärer på en så liten ort. Då fick jag syn på en annons i Sydsvenskan: "Förste man sökes till Aug. Johnssons järnhandel i Sölvesborg". - Kör dit, sa Åkesson, upp och klä på dig. Sagt och gjort, tack vare motorcykeln var jag i Sölvesborg före halv tio och stegade in i en stor flygoverall, som jag bytt till mig för en liter brännvin en gång.

– Jag såg annonsen i Sydsvenskan och söker platsen.
– Nej det är inte möjligt, sa gubben Johnsson, tidningen kommer inte förrän elva.

– Men hos oss kommer den redan klockan 7, sa jag. Han pekade på overallen och sa: "Ta av den där – det är väl nåt under? Så ska vi gå upp i bostaden". Detta var mårtensafteon 10 nov 1931. Gubben Johnsson ville tänka på saken och lovade höra av sig. Jag kunde inte hålla mig utan följande lördag beställde jag ett samtal till Sölvesborg och fick beskedet: "Kom på måndag kl 11, adjö!"

– När jag kom, den 16 november, hade August Johnsson ordnat rum vid Snapphanegatan. "Man ska inte anställa folk utan att de har rum och att äta". Jag trivdes bra här med en gång. Varje lördag körde jag hem och fick så småningom sidovagn till motorcykeln.

Aug. Johnssons järnhandel

– August Johnsson gick alltid i mörk kostym. Han hade stärkbröst och manschetter. Han var en vithårad man med carréhår som stod rätt upp. Vi expediter var alltid fint klädda och bar slips, men vi hade skyddsrock. Vi var tre biträden och en springpojke och så sonen Arvid. En kassörska var där alltid. August dog 1949.

– Vi sålde allt, där fanns allt. Vi hade kunder från hela bygden. Det fanns ju en eller två smeder i varenda by. Vi sålde till Gualöv, Näsrum, Kylinge, Pukavik och hela Lister. Hästskor var en stor artikel, vi sålde en och en halv vagnslaster per år (fem ton per vagn).

– Sen sålde vi vagnshjul till vagnar, fotsteg, lykthållare till finvagnarna, springbågar. Lastvagnshjulen skulle vara tre tum breda. Hade man 65 cm på framhjulen var det 75 cm på bakhjulen. Vi hade smideskol och alla tänkbara plogdelar. Vi hade allt slags järn från 3 mm till 18 mm tjockt, ända upp till 4 tum, vinkeljärn, U-järn, T-järn och vi levererade även till byggena. Affären hade egen häst fram till början av 50-talet. Det mesta kom på järnväg. Allt gods från firmorna i Göteborg kom med båten *Norrländ* som gick med stycke gods i hamnarna. (August ville inte ha att göra med grossister i Stockholm, de hade kontoret på fickan enligt honom). Vi handlade med grossister i Göteborg, Eskilstuna och Halmstad.

- Firman hade rättigheter att sälja nitrolit, krut och dynamit, som förvarades i gamla kruthuset vid idrottsplatsen (ungefär där Bokekundsskolans cykelparkering är nu), väl bevakat under kriget. Vi hämtade med häst och vagn. Vi sålde mycket dynamit, som kom i forra från Stilleryd, den fick inte skickas med järnväg. Vi hade både runt krut och fliskrut, som användes för att klyva sten. Fiskarna köpte krut för att ladda skotten själva i mässingshylsor, som kunde återladdas. Vi hade hagel av alla slag. Krutet hade vi liksom dynamiten i en sprängkista på lagret. Vi sålde dumdumkolor till älgjakten och vapen av alla slag.

- Fiskeredskap hade vi också, sån sortering som vi hade fanns inte i hela Blekinge. Alla dessa kastspön... Ålarev och krok såldes till fiskarna, de band ju själv långrevarna. Vi sålde gäddkrok, stångkrok och ljuster. Man tog mycket ål på den tiden. Smederna gjorde ofta ljuster.

- Vi hade många brännerier och stärkelsefabriker runt om. Vi fournerade omkring 70 fabriker från affären, en del var i Skåne. Det fanns Mjällby nya och Mjällby gamla, Ysane nya och Ysane gamla, Norje södra och Norje norra, Sölve, mitt i Mjällby var en, Edenryd, Ivetofta, Näsums nya och Näsums gamla, Jämshögsfabrikerna, Holjefabrikerna...

- Vi sålde årder, varenda bonde hade ett. I och med att traktorerna kom försvann hela denna del av sortimentet. Istället kom köksutrustning, inte minst emalj och rostfria kärl, vilket mer än väl uppväggde smederna - de skulle från början ha ett års kredit. De fick nämligen inte betalt av bönderna förrän dessa hade sålt sin spannmål.

- På 50-talet kom det rostfria kärl av alla slag. Vi hade alla storlekar. Men när EPA kom hit, då tog de gräddan av alltihop. Sen var det slut med köksutrustningen för oss. EPA sålde 20 % billigare tack vare storinköp, men höll bara de vanligaste storlekarna, resten fick vi hålla och det lönade sig inte.

- En Stanleyhammare kostade på 30-talet 5,50, då var det en fin hammare. Erik Anton Bergs verktyg var de förnämsta som gick att få. Efter kriget kom ju tyska varor igen (före kriget köpte vi mycket däri-från, Solingen t.ex.).

- Lönen var 175 kr i månaden 1931, det var inte så dåligt. De som la taksvall och papp på affärens lagerbyggnad 1937 tjänade 1,10 i timmen och det ansågs mycket bra.

Tidsbilder

– Under kriget såldes det en hel del svart. Det kunde komma in nån i affären och fråga om vi ville ha kött. - Jo, men vi har inga kuponger, sa vi. "Kuponger, det tycker vi inte om, det är ett skit", sa man då. När man slaktat måste man sälja ut, det fanns ju inga frysar. Det förekom att man slaktade samma gris fyrtio gånger. Vi hade ingen brist på kött under kriget. På torget utanför affären fanns 10-12 stånd som sålde kött och tre som sålde fisk, Borgströms, Kullbergs och Friberg i Valje, de stod precis utanför affärsdörren. Det var kallt och fruset på vintern, ibland blev torsken djupfrost. Vagnarna kördes ner till soptippen (där nuvarande foderfabriken ligger) och förvarades där.

– Plåtlagaren Karl Svensson, "Kalle Bleck", skulle sätta plåt på Druvans skorsten, jag hade just kommit till affären då. Han kom in: "Ge mig en tumstock", sa han. - Mja, sa jag... "Jo, det är vanligt att man ger en tumstock här". Arvid nickade så jag tog en tumstock, men fick fatt i en engelsk. Kalle var uppe på Druvans tak, mätte och skrev och lämnade sen över till de som gjorde plåten. Men de hade ju svensk tumstock och det skiljer en tum per meter. Herre Jesus, vad Kalle blev arg! Vad hade jag i Sölvesborg att göra när jag inte begrep mig på en tumstock! (I Skåne hade vi inte engelsk tumstock, där fanns ingen timmerexport, så jag hade aldrig tänkt på det.)

– Varje morgon träffades sju-åtta gubbar, handlare mest, och gick ner till sjön innan de åt frukost. Sen stod de utanför affären samlade till en liten minikonferens tills posten hade kommit. Det var gubben Johnsson, Ernst Magnusson, Theorin, byggmästare Modigh, nån bankdirektör. Alla satt i fullmäktige.

– "Trådingenjörerna" kallades de som låg på glasbruket och gjorde vispar. Vi hade förtent tråd på lager, som vi sålde till dem. I regel hade de inga pengar. De gick sina trader och kom år från år. Ett sätt att tjäna pengar var att köpa en slinga stålull för 1,50. Sen lånade man en sax och delade slingan i ungefär 20 bitar som man sålde för 35 öre styck i husen.

Fritidsintressen: Sandviken, jakt, Sirius...

– Sommaren 1932 hade jag och Harry Ericson ett litet liggtält i Sandviken. Nästa år hade vi det till kök, så gjorde vi ett större tält och nästa år igen gjorde vi ett ännu större. Harry sydde tälten, han var vandrarscout dessutom. Det blev jättefint, vi hade golv där, jag gjorde stommen. Vi plockade ner det på vintern och förvarade det i stan. T.o.m. radio hade vi! Senare byggde vi en stuga på samma

Kräftskiva i tältet i Sandviken. Fr.v: Ragnvald Barrington, Harry Ericson, Gösta, Ebbe Stålfors och Lars Fröberg.

plats. Det fanns inga hus i Sandviken då, det var det som var det fina. Vi hyrde marken 1934-54 för 15 kronor per år. Karl-Oskar körde med sin lastbil fram och tillbaka, det var det enklaste sättet att bygga väg. Hitut kom gänget, vi var i 25-årsåldern allihop och här dracks det en och annan pilsner.

– Skogvaktarens Karl-Oskar var en stor och kraftig man som tragiskt dog av en sprucken blindtarm den 21 oktober 1941 kl 2.10. Samma år hade han gift sig den 16 augusti i Glimmingehus. Karl-Oskar hade all körning till Gösta Ernst på Kolonialbolaget. Han var en mycket säker förare och hade bensinstation och taxi. Vi var ofta på Tivolirestaurangen när maten tagit slut i Sandviken. En pilsner kostade 25 öre, en sup 50 öre, maten 1,50. Man klarade sig gott på en tia på två man! Karl-Oskar ställde upp sin bil vid ingången och ibland fick han en körning ner till Valje för en halvliter.

Jakt

– Vi jagade mycket på 50-talet. Min gode vän Knut Flygare, brorson till Ola, var slaktare. Knut var född den 6 april 1906, samma dag som Ola Flygare fyllde 50 år. Vi hade jakten på Bedens gård på Ryssgård 1953-58.

Där jagade vi allt. När det drog ihop sig till jakttid hängde Flygare undan de finaste bitarna och sa till biträdena: "Rör inte dessa för pågarna ska komma. Ericson ska steka filéer."

– Vi jagade rådjur, fasan, hare, raphöns. Vi åkte dit på lördagen, sov över på natten. Flygare ordnade drevkarlar, som fick frukost kl 5. De missade aldrig.

– Sen överlät vi resten av jakträtten på Ryssgård och Flygare hyrde på Christinehof, han hade fyra tusen tunnland där. Så mycket kunde vi inte höra över. Där fanns mycket älg, men det fick vi inte skjuta, däremot rådjur och annat småvilt.

Jaktlaget. Fr.v. Bertil Flygare, Gösta, Ove "Snickare", Lars Fröberg, Knut Flygare.

– Jag hade på den tiden en stor Ford Fairlane, som jag fick av svärfar. Han stack till Amerika och blev amerikansk medborgare, men kom hem för gott 1958 och hade då bilen med sig. Den var av årsmodell 1955. Den har kommit tillrätta efter att ha varit i Malmö och Säfte. Nu har den renoverats i Värmland. Den nye ägaren har kontaktat mig genom bilregistret. Den här modellen var aldrig gjord för export.

Hustru Elin framför den direkt-importerade bilen

– Kan ni tänka er att kring 1955 när jag köpte huset här på Borgmästaregatan för 48 000 kr, så stod det 220 namn på SJ:s avlöningslista! Det var stans största arbetsplats efter varvet.

Sirius

–1948 kom jag in i Sirius. Vi hade fina fester. Jag och Calle Carlsson ordnade alla fester på 50-talet. Calle ritade och målade. De berömda målningarna i källaren i ladan vid dammen hade Calle Carlsson målat vid en kräfts-kiva. De kallades för medeltida målningar i tidningarna! Han var mycket duktig som ritare och dekoratör.

25-årsjubileet 1964. Gösta har Maj-Britt Ericson till bordet. Bredvid henne Aavid Nilryd. I hörnet, framåt lutad, Axel Persson.

– Inte minst Sirius damklubb var mycket aktiv: min fru Elin, Annie Holmqvist, Astrid Sandqvist för att nämna några. På 25-årsjubileet 1964 var vi 224 st på Hanöhus. 12 nov 1939 hade logen förvärvat Slottsbyggnaden. Jag var vice skattmästare i 14 år och skattmästare i 14. Jag kunde nästan alla medlemmars födelsenummer utantill. I 35 år var jag inte borta fem gånger. Nu har jag svårt att gå dit för trappornas skull. Men en gång om året har vi veteranträff.

I Sölvesborg hade vi en gång tre järnhandlare i centrum: Aug. Johnssons, Malmbergs och Nya Jernboden. Idag har vi ingen kvar. Ändå kanske vi inte ska klaga: i kommunen finns fortfarande en järnhandel med ett imponerande manuellt sortiment, ungefär som förr i tiden, nämligen Harry Perssons i Hosaby.

Djupt imponerade av Göstas datamaskinsliknande precision för siffor och minne för människors släktförhållanden, födelsedagar etc. avslutar vi vårt samtal. För vårt inre framträder en bild tydligare än alla andra från gången tid: då stadens handlare varje morgon håller en liten konferens utanför järnhandeln i väntan på frukost och tidning efter att ha tagit en promenad ner till hamnen.

Vi avslutar med en bild från en manifestation på Stortorget ungefär kring 1930.

